

Actualitat

ELS CONGRESSOS DE METGES DE LLENGUA CATALANA. PODEM PERMETRE UNA NOVA ATURADA? ENFOCAMENT DE FUTUR*

Jacint Corbella i Corbella

Acadèmic numerari

L'any 2013, es compleixen els cent anys del primer Congrés de Metges de Llengua Catalana. La situació ara és molt diferent de la de fa cent anys i cal fer-ne una anàlisi. Hem de considerar tres punts: el començament: què van significar; com estan ara; quin futur poden, o han de, tenir.

1. L'inici. 1913. Situem l'època. Catalunya és un país, que s'està desvetllant, amb una empenta cultural molt forta i en aspectes molt diferents: la llengua, l'art, i també comença la ciència, en sentit col·lectiu. El 1907 la Diputació de Barcelona, presidida per Enric Prat de la Riba, crea l'Institut d'Estudis Catalans. El 1911 hi haurà les tres seccions clàssiques: Històrico-Arqueològica, Filològica i Ciències. Cadascuna amb set membres. A la de Ciències hi ha, entre altres, Ramon Turró, Miquel Fargas i August Pi-Sunyer. El 1912 es crea la Societat de Biologia, per l'impuls d'August Pi-Sunyer. També el 1912 hi ha reunió entre Enric Ribas i Ribas i Manuel Salvat Espasa, on s'obre la llum de la idea dels Congressos. Es va de pressa. El 1913 es reuneix el primer Congrés de Metges de Llengua Catalana, presidit per Miquel Fargas, que a més és en aquell moment President de la Reial Acadèmia de Medicina de Barcelona. També ho havia estat de l'Acadèmia i Laboratori de Ciències Mèdiques. Probablement era la figura més significativa i respectada de la medicina catalana del moment. Estem en una etapa de creació d'estructures.

Els Congressos agafen aviat molta volada. El segon, el 1917, reuneix la Bibliografia Medical de Catalunya, que és una obra cabdal i en la que cal agrair sempre l'esforç d'Eudald Canivell, bibliotecari de la B. Arús. Es fan cada dos anys i de seguida passen aviat a altres ciutats del Principat, Tarragona, Girona, Lleida. Hi ha cinc congressos seguits i una primera aturada, per la Dictadura de 1923.

El 1930 es reprenen, a Barcelona amb el sisè, presidit per August Pi-Sunyer. Quan la República ja passen a altres àrees dels Països Catalans: Mallorca, Perpinyà, el de 1938 estava previst per a València, però hi ha la segona tallada, llarga, per l'altra dictadura. Eren els anys de la Generalitat nova, la Universitat Autònoma, d'efervescència. Hi havia un ambient de creixement, es publicava la

revista «La Medicina Catalana. Portantveu d'Occitània Mèdica». Però el 1939 s'acaba.

En aquesta etapa hi ha una aparentment petita modificació de contingut i de títol. Es diran Congressos de «Metges i Biòlegs de Llengua Catalana». El concepte de «Biologia», aplicat aquí en el context mèdic, té un gran dinamisme. De fet significava l'estudi de les funcions «normals» de l'home en estat de salut. Després vindrà la seva aplicació clínica. Pi-Sunyer, havent creat ja l'Institut de Fisiologia, comprovava que hi havia persones de titulació no mèdica que treballaven en els mateixos problemes, fossin farmacèutics, veterinaris, o naturalistes. Amb bon criteri ho integra. Després l'estudi de la Biologia continuarà la seva expansió, en molts camps no mèdics, però també sense deixar aquesta relació, el cas més clar el dels bioquímics, ara ja amb titulació pròpia.

2. La continuïtat. 1976, després de la foscor i repressió, tornen els Congressos, el desè a Perpinyà. I després també itinerants. Ara els continguts de la medicina s'han fet més complexos. La situació de la medicina ha variat. Cada vegada hi ha més especialització, diversificació i separació dels continguts. I també la tendència a utilitzar una llengua científica principal, l'anglès. Aquí s'ha revifat la flamarada patriòtica de poder tornar a reunir la ciència en català. I això aguanta uns quants congressos. El que eren «congressos de metges en català», van passat a ser «congressos en català de metges», i això té alguna conseqüència.

El progrés en els coneixements de la medicina fa que els continguts creixin tant que el coneixement especialitzat domini sobre el coneixement general. Això és bo per la ciència i pels malalts. Però no tant per aquest tipus de congressos. És a dir el contingut, la base, s'ha mogut. En veurem tres conseqüències:

— una baixa de l'interès de la majoria de metges, cada vegada més especialitzats, per anar a reunions de caràcter general. En canvi si que faran reunions, congressos de les seves especialitats, i amb èxit creixent. Aquest és el tema «medicina global versus especialització». Els coneixements

i l'interès d'una sola persona no donen, en la majoria de cassos per a tant.

— el tema de la llengua. Quan el català estava prohibit, calia fer tot per a defensar-lo. Fins i tot intentar escriure en català quan no l'havíem après i ho fèiem malament. Era la supervivència. El que no impedia publicar en altres llengües.

Ara només hi ha una persecució subtil, no la prohibició absoluta. Podem publicar en català. Però el català científic no té mercat. També passa amb molts altres llengües, que no han de tenir tan clar el sentit de defensa perquè tenen estat propi. És un tema d'abast general, que afecta al català, com a tantes llengües. L'anglès s'imposa per tot arreu. Aquesta situació sembla que ha de durar bastants anys, algunes generacions.

3. El tercer punt és també de continguts. Els metges, en els aspectes clínics, ja veiem que van separant els punts d'interès, per l'especialització dels continguts, però això passa encara molt més en les que abans es consideraven «matèries bàsiques». Ara a les facultats de medicina la major part de professors d'aquestes matèries ja no són metges. En els laboratoris de recerca passa el mateix. Hi ha una separació de continguts, diríem amb la mateixa força que la deriva dels continents.

Tenim doncs tres punts bàsics que modifiquen el panorama de fa cent anys. I a més sembla que és bo: no ens voldríem pas quedar encarcerats.

a) la medicina és prou complexa, amplia coneixements, tendeix a l'especialització. Els congressos genèrics tenen menys interès i els de les especialitats (que tanmateix se subespecialitzen) estan creixent.

b) el llenguatge científic tendeix a girar entorn de l'anglès com a «lingua franca». Les altres llengües disminueixen el seu pes en el món científic. És un tema general en el que el català també hi està afectat, com un més.

c) Una part dels temes dels congressos, els que pertocquen a les ciències bàsiques, té una dinàmica molt ràpida, que se separa dels coneixements estrictament mèdics. I ara es va cap a congressos propis de biòlegs, que tampoc poden ser generals. Altres sectors de la ciència passen a ser gegants pel seu contingut, així la immunologia, la genètica, el que vindrà...

Però queda una realitat: moltes especialitats fan congressos catalans de la matèria, com es fan en altres països que tenen estat propi.

Tenim doncs tres grans corrents que van en signe, direcció, diferent, del que havia estat correcte i necessari fa només cent anys. Entre mig unes aportacions molt fèrtils, però ara la situació ha canviat. També el creixement de congressos catalans de les especialitats. Què cal fer? Què podem fer? Els punts de vista, i per tant les propostes, poden ser diferents.

Què hi va a favor? La tendència a l'especialització s'ha assumit perfectament pels nostres metges, que ja estan fent els congressos de les seves especialitats en català.

4. Avui. Ara, juliol de 2012, estem en una posició d'atzucac. El ritme s'ha trencat. El Congrés que tocava aquest any no s'ha convocat. Estem en situació d'«aturada tècnica», per posar un eufemisme. Hi ha en principi tres possibilitats: una és aquesta aturada, que cal rebutjar. Seria traïr l'obra feta, l'entusiasme, l'esperit, de centenars dels nostres antecessors, que van treballar per a normalitzar el país i que podem simbolitzar en les actituds d'August Pi-Sunyer, el president de la primera represa, i de Josep Alsina i Bofill, que ho fou de la segona.

5. Propostes de futur. N'hi poden haver moltes, aquí en presentaré dues que si més no són realistes. La primera és la de continuïtat de la temàtica general, amb format més petit, adaptat a la situació real de la medicina. La segona és la de transformació.

La primera està en la línia del que fem als Congressos d'Història de la Medicina Catalana, dels que aquest mes de juny s'ha celebrat el XVII. Són viables. També és la línia de les antigues Assemblees Intercomarcals d'Estudiosos. Es proposen com a mínim dos possibles escenaris:

En un país normalitzat, amb govern propi al nivell més alt (és a dir: estat propi), es poden tenir en compte els tres corrents esmentats, el que porta a un canvi important. El model antic de reunió general conjunta ja no seria necessari, perquè el coneixement científic està molt més parcel·lat. N'hi hauria prou amb els congressos per especialitats, pel que fa a les reunions del país, a més de la participació en les reunions internacionals. Altra cosa, no plantejada ara, és el futur genèric dels congressos, tenint en compte els canvis progressius i ràpids en les tècniques de comunicació del progrés científic. Aquest tipus de congressos nostres estan lluny del «turisme científic» de grans especialitats i generosament subvencionats per la indústria.

En un país deficitari, amb amenaça cultural, com el nostre, on no podem decidir en molts aspectes, i la llengua té una situació d'inferioritat (p.e. no té reconeixement oficial a nivell europeu), i és objecte d'atacs sovintejats, **s'han de mantenir alerta tots els mecanismes de defensa.** En aquest sentit crec que s'han de mantenir totes les reunions en llengua catalana, tot i adaptant-les a les circumstàncies generals de la comunicació científica.

Primera variant: continuïtat. Es proposa, en la primera variant:

a) - aplegar les persones, metges en principi, però no cal pas ser exclusivistes, que tenen interès per la supervivència de la cultura pròpia del país, i que volen participar-hi en l'àmbit mèdic. Recordem que hi havia una associació de metges de llengua catalana. Es poden fer nous, els llistats de persones que s'hi adhereixen i reactivar aquest esperit d'associació. Fer una crida. És una tasca del conjunt de les nostres institucions mèdiques.

b) tenir el recolzament d'algunes d'aquestes institucions per donar suport de base: sobretot per la utilització d'espais. També algun tipus de suport logístic, mínim, de secretaria. Això significa una aportació, «petita» en espècie, no en pressupost concret. Aquest no és cap problema perquè a Catalunya hi ha prou institucions que poden col·laborar en aquest suport; aquesta mateixa Acadèmia de Medicina on som, la de Ciències Mèdiques, els Col·legis de Metges, les facultats de Medicina, els grans hospitals, l'Institut d'Estudis Catalans, i moltes més. I la pròpia conselleria, que el 1913, ni el 1930, ni el 1976, no hi era, hi pot tenir un paper important. També cal recordar les institucions de fora de la ciutat de Barcelona.

c) No voler fer congressos «grans», amb molta música, sinó reunir-se per a fer les presentacions, orals o escrites, o en póster, de les persones interessades. Si tornem a créixer ja es canviarà el format.

d) Fixar una extensió no gaire llarga dels treballs, que s'haurien de rebre en suport digital correcte.

e) Compromís d'editar les actes. Rigor en la qualitat del contingut i de la correcció de l'idioma. És un risc, però no pot ser una problema insoluble, si s'ha fet l'esforç de presentar els treballs. Les tècniques digitals ens permeten estalviar en el capítol del format paper.

f) La freqüència pot ser cada dos anys, recuperant el ritme antic, i amb rotació geogràfica. Les comunicacions solen ser prou fàcils per a no haver de tenir problemes de pernoctacions, si més no en les primeres reunions. Aconseguir el suport de les corporacions locals i de les associacions mèdiques de les comarques en que es faci el congrés.

g) El gruix han de ser les aportacions de base, de contingut variats. Fugir una mica de les «patums» i dels temes prèviament encarregats (màxim potser un a l'inauguració i un al final). La resta aportacions personals o col·lectives, en forma de comunicació o poster.

h) Enfocar-ho més directament a les generacions joves.

i) Posar les taxes d'inscripció a preu de cost i sense despeses extraordinàries.

j) Requerir a les autoritats sanitàries catalanes, perquè els treballs presentats o publicats en el que ara en diuen «revistes nacionals», tinguin una valoració concreta, encara que sigui petita, en els concursos que es convoquin a Catalunya i en hospitals dependents econòmicament, directa o indirecta, del pressupost públic. També els treballs d'aquests congressos. La participació en les tasques de recuperació i enfortiment del país, en l'àmbit científic ha de tenir un reconeixement.

Mentre el país i la llengua estiguin dèbils i calgui protegir-los, hem d'utilitzar tots els medis al nostre abast. Quan estem en una situació de «país normal» es pot plantejar de manera diferent. Mentrestant cal seguir treballant amb convenciment.

Segona variant. transformació. Podria ser més senzilla. Es tracta d'aprofitar el que ja s'està fent. Moltes societats científiques, sobretot en l'òrbita de l'Acadèmia de Ciències Mèdiques, la nostra acadèmia federal, ja fan les seves reunions, amb formats diferents, sovint amb una bona diversitat geogràfica.

Es tractaria de recuperar, amb oficialitat institucional, la figura dels Congressos, considerant com a seccions especialitzades, les àrees que ja ho estan fent i voluntàriament s'hi vulguin adherir. Caldria considerar com a Congrés global, el conjunt de reunions, amb el nom que tinguin, que al llarg de cada any, o dos anys, es facin en el marc de les especialitats que hi vulguin participar.

Aquestes són les dues propostes que se suggereixen per a mantenir la continuïtat dels Congressos de Metges de Llengua Catalana, una activitat a punt de ser centenària que la medicina del nostre país, encara no normalitzat, no pot perdre.

** Comunicació llegida a la sessió «Els Congressos de Metges i Biòlegs de Llengua Catalana: passat, present i futur», com a acte commemoratiu d'aquests congressos, el dia 9 de juliol de 2012, a l'antic amfiteatre anatòmic de la RA de Medicina de Catalunya.*